
De Virtuele School *Studenten en docenten als virtuele collega's*

Regelmatig zit je met de handen in het haar. Je wilt graag dat leerlingen samenwerken, maar de methode biedt weinig gelegenheid daartoe. Of je zou graag leerlingen elkaars werk laten beoordelen, maar het ontbreekt je aan tijd om goede beoordelingslijstjes voor ze te maken. Of je merkt dat je leerlingen verschrikkelijk veel moeite hebben met interpunctie, maar de methode biedt precies één oefeningetje. Natuurlijk kun je, gewapend met schaar, lijm en kopieermachine extra oefeningen fabriceren, maar tijd en creativiteit ontbreken helaas vaak. Gelukkig is er een alternatief: De Virtuele School. Elsbeth van der Laan maakte hier op haar school gebruik van.

De Virtuele School is een initiatief van de Educatieve Faculteit Amsterdam (EFA). Het principe levert voor alle deelnemende partijen veel op. Docenten op werkelijke scholen leveren per e-mail of via het Internet verzoeken om extra oefenmateriaal, lesideeën en dergelijke aan de Virtuele School. De Virtuele School verdeelt deze opdrachten onder studenten van de EFA. De studenten vertalen deze opdrachten in leertaken en werken ze uit, zodat docenten ze kunnen gebruiken voor leerlingen. De uitgewerkte opdracht gaat weer terug naar de opdracht-verstreckende school. De werkelijke school gebruikt het door de studenten ontwikkelde materiaal, geeft daar commentaar op of geeft gebruikerservaringen. Het bijgestelde en goedgekeurde product wordt in de media-theek van de Virtuele School geplaatst en toegankelijk gemaakt voor derden. Op dit moment bestaat de Virtuele School alleen nog voor het voortgezet onderwijs, vanaf volgend jaar ook voor het basisonderwijs.

Opdrachten

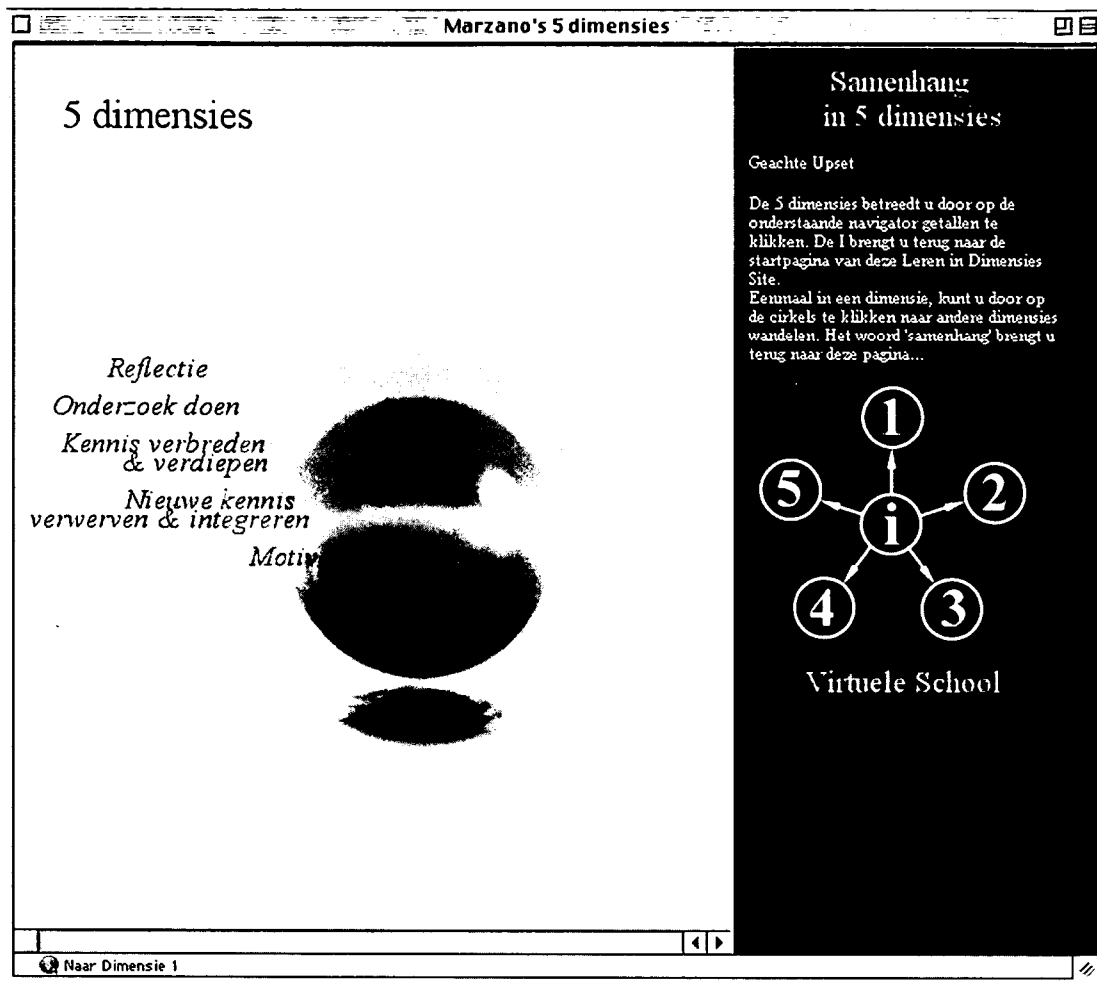
De verzoeken om lesmateriaal die docenten naar De Virtuele school kunnen sturen, omvatten allerlei vakken en onderdelen. Het maakt niet uit of je om een opdracht voor fictie of grammatica vraagt. Bovendien kun je aangeven of de opdrachten moeten aansluiten bij een op school gebruikte methode of moeten uitgaan van heel ander materiaal. Een collega tekenen vroeg om een opdracht om perspectief voor brugklasleerlingen uit te leggen. Liefst met veel duidelijke illustraties. Een collega Frans wilde graag extra lesmateriaal bij de onregelmatige werkwoorden. Zelf vroeg ik om een aantal lessen op het gebied van Taal en kunst (zie het artikel van Barbara Koning in deze Moer).

Je kunt verzoeken om een paar extra oefeningen bij een onderdeel uit bijvoorbeeld *Op Niveau*, maar een opdracht kan heel ook goed buiten de reguliere lesstof of materialen liggen. Je kunt bijvoorbeeld vragen om materiaal bij experimentele 'bronnen': desgewenst gaan de studenten aan de slag om stripboeken, klokhuisfragmenten, middeleeuwse verhalen of speelfilms te benutten voor, ik noem maar wat, samenwerkingsopdrachten die leiden tot een presentatie. Als je binnen een sectie met consensus zulk experimenteel lesmateriaal wilt maken, ben je erg veel tijd kwijt en ondervind je vaak heel wat weerstand voor je samen aan de slag kunt. Nu maken de studenten de opdracht – met theoretische verantwoording – en kun je gaan uitproberen.

Het vragen om opdrachten is eenvoudig. Het enige dat nodig is op school, is een e-mailadres en een internetaansluiting. De meeste scholen hebben dit inmiddels. Wie naar www.virtueleschool.nl surft, komt terecht op een pagina met links naar Leerpraktijken, De Virtuele school en een knop waarmee je het opdrachtformat kunt openen. In dit format kun je aangeven voor welk vak en welk onderdeel je leerlingmateriaal nodig hebt en wanneer je eventueel het materiaal wilt gebruiken.

Bruikbaar materiaal

De Virtuele School verdeelt de opdrachten onder de leraren in opleiding. Ik moest tijdens mijn opleiding ook lesmateriaal ont-

Afbeelding 1: De Marzano-site.

wikkelen, maar dat was nogal vrijblijvend. Ik kon gewoon een leuk onderwerp uitzoeken en daar een lesje omheen ontwikkelen. Of het onderwerp evident was, deed maar nauwelijks terzake en of het ooit uitgetoetst werd, was ook niet aan de orde. Met andere woorden: die materiaalontwikkeling was vooral theoretisch. Een slechte zaak, want ik vind materiaalontwikkeling een heel belangrijke vaardigheid voor een docent. Er zijn weliswaar allerlei methoden, maar die volstaan eigenlijk nooit. Aanvullend materiaal is altijd nodig, bijvoorbeeld omdat leerlingen in bepaalde gebieden zwakker zijn dan de methode veronderstelt, of omdat bepaalde vakonderdelen onderbelicht zijn, of omdat je leerstof anders wilt benutten omdat je

toevallig een goed boek of leuke film of interessant artikel op het spoor kwam, of omdat je vindt dat leerlingen meer moeten kunnen samenwerken. Binnen de Virtuele School krijgt materiaalontwikkeling de plaats die het verdient: namelijk naar aanleiding van een reële vraag uit de onderwijspraktijk. De student maakt materiaal dat een docent nodig heeft voor bestaande leerlingen. De docent kan in het opdrachtformat bovendien aanwijzingen geven over zijn specifieke leerlingen: Welke onderwerpen vinden zij interessant? Wat vinden ze moeilijk? Hoelang kunnen ze geconcentreerd werken? Hoe groot is de groep? Welke werkvorm vinden ze leuk? Studenten weten zodoende precies voor wie ze ontwikkelen en de docent krijgt

het materiaal terug dat is toegesneden op zijn wensen.

Van opdracht tot lesmateriaal

Als bekend is welke studenten aan je opdracht gaan werken, dan nemen ze contact met je op. Tegenwoordig hebben de studenten aan de EFA een eigen e-mailadres. Dat is erg handig, want je kunt elkaar gemakkelijk op de hoogte houden en indien nodig om opheldering vragen. Die opheldering is ook wel nodig, want terwijl de studenten bezig zijn met ontwikkelen, komen ze allerlei praktische zaken tegen. In mijn geval wilden de studenten in plaats van een les een lessenserie maken. Het maakt daarbij veel uit of je de mogelijkheid hebt tot blokuren of losse uren en hoeveel lessen je aan zo'n lessenserie kunt besteden.

Uiteraard zit er enige tijd tussen het moment dat je de opdracht aanvraagt, en het moment waarop het door de studenten ontwikkelde materiaal klaar is. Dit had ik vorig jaar onvoldoende voorzien. Terwijl mijn lessen in Utrecht zich in rap tempo naar de zomervakantie spoedden, hadden de studenten van de EFA nog twee weken te gaan. Ik ben een slechte planner en dacht half juni nog wel tijd te hebben om de opdrachten te gebruiken, maar daar bleek ik me in te vergissen. Het einde van het liedje was dat ik zelf begin juni nog een opdracht heb gemaakt (zie ook *Moer* 1999:3) en dat ik de opdracht van de studenten niet heb kunnen uitproberen. Jammer voor mezelf en voor de leerlingen die het maken van een poster misten, jammer ook voor de beide studenten omdat ze hun lesopzet niet in de praktijk gebruikt zagen.

Marzano

In ruil voor de door de studenten geleverde opdrachten, is het de bedoeling dat de docenten commentaar geven. Liefst natuurlijk naar aanleiding van het gebruik in de klas, maar je kunt ook 'droog' commentaar geven. Beide zijn ook voor de docent erg zinvol. De studenten gaan bij het ontwikkelen van hun materiaal namelijk uit van de leertheorie van Robert J. Marzano (zie het artikel van Barbara Koning). In de Leerpraktijk 'de Virtuele School' 'loggen' de studenten in op deze site

(McRel, Colorado). Ze krijgen snel inzicht in de manier waarop leerlingen leren en een overzicht van de vijf denkgebieden waarop de kennis- en leertheorie van Marzano stoelt (zie afbeelding 1). De internetpagina's bieden een richtlijn bij het ontwikkelen van de leertaken en bieden een overzicht aan les-ideeën, verwerkingsmateriaal en achtergrondinformatie. Voor iedere docent zijn deze sites eveneens te bereiken via de internetsite van de Virtuele School) www.virtueleschool.nl. Door de opdrachten van de studenten te gebruiken en te becommentariëren school je jezelf tegelijkertijd weer bij.

Voor de studenten is het commentaar ook van groot belang. Als de lessen worden uitgetest, krijgen de studenten niet alleen feedback van de docent, maar - en veel belangrijker - indirect ook van de leerlingen. Door het commentaar komen de studenten allerlei praktische en vakinhoudelijke consequenties van hun ideeën op het spoor. Als in de lessenserie over Taal en Kunst (zie het artikel van Barbara Koning) leerlingen op zoek moeten in de bibliotheek, dan zit ik met het probleem dat wij op school geen bibliotheek hebben en dat een lesuur om informatie te zoeken vrij kort is, tenzij de titels al opgegeven zijn (maar dan wil ik als docent graag titels van boeken). In dit geval lijkt het mij hoe dan ook handiger om de informatiestroom voor mijn mavoleerlingen voor te structureren, bijvoorbeeld door een aantal (kopieën van) boeken zelf mee te nemen de klas in en eventueel een werkblad te maken met de te beantwoorden vragen.

Mediatheek

De Virtuele School beschikt ook over een mediatheek. Wie eenmaal lid is, kan op ieder gewenst moment de mediatheek raadplegen. Studenten die in de Virtuele School aan opdrachten hebben gewerkt en daar een door de EFA goedgekeurde leertaak van hebben gemaakt, plaatsen daar hun producten. Docenten die een opdracht nodig hebben, kunnen eerst in de mediatheek kijken om te zien of er al kant-en-klaar materiaal ontwikkeld is of dat er iets nieuws ontwikkeld moet worden. Op dit moment staat de mediatheek nog in haar kinderschoenen, maar over een paar

jaar zal er een schat aan materiaal te vinden zijn.

Wie wil, kan een bezoek brengen aan de Virtuele School (www.virtueleschool.nl) en eventueel een opdracht voor studenten aanleveren. Deze site biedt ook de mogelijkheid om vragen te stellen aan de projectleider van de Virtuele School, Maarten van der Burg.

Literatuur

Laan, E. van der, 'Mona Lisa heeft geen wenkbrauwen' Opdrachten bij *Stilleven Een tentoonstelling* van Ted van Lieshout' in: Themamnummer *Moer, Zin in Kunst: Kunstzinnig taalonderwijs*, 1999•3.

Barbara Koning:

De Virtuele School *Docenten in opleiding ontwikkelen voor docenten*

Barbara Koning is docente Nederlands in opleiding op de Educatieve Faculteit Amsterdam. De EFA heeft haar onderwijs aan studenten grondig herzien. Studenten volgen tegenwoordig Leerpraktijken (LP), waarin zij zelfstandig kennis en vaardigheden verwerven. Een van die LP's is de Virtuele School. Studenten ontwikkelen in deze LP op verzoek van docenten materiaal voor leerlingen (zie ook het artikel van Elsbeth van der Laan in deze Moer). Barbara Koning beschrijft in dit artikel hoe zij als docente in opleiding samen met een medestudente materiaal ontwikkelde op verzoek van Van der Laan en integreerde hierbij Taal en Kunst. De leerlingen presenteren hun mening en argumenten over kunst met een posterpresentatie.

Dat het voortgezet onderwijs verandert, zal niemand ontgaan zijn. Die veranderingen zijn niet alleen voel- en zichtbaar voor docenten en leerlingen uit het voortgezet onderwijs, maar ook voor docenten in opleiding. Onder die laatste categorie val ik. Ik ben docente Nederlands in opleiding en word iedere schooldag met de veranderingen in het onderwijssysteem geconfronteerd. Het belangrijkste voorbeeld van zo'n verandering, is de veranderde visie op het onderwijs: verwerking en reproductie maken plaats voor een benadering die de nadruk legt op het aanleren van vaardigheden. Met die veranderde visie op het onderwijs is het een logisch gevolg dat ook wij, de toekomstige docenten, mee veranderen.

Veranderingen binnen de Educatieve Faculteit Amsterdam (EFA) doen zich veelal voor op het gebied van kennisverwerving. Een student krijgt de kennis niet meer aangereikt, maar zoekt het zelf op/maakt het zichzelf